

CHIȘINĂU: OBIECTIVE ARHITECTURALE DE VIZITAT ÎNTR-O ZI

Veaceslav BÂRDAN,
veaceslav.bardan@tem.utm.md

Lilia CHIRIAC,
lilia.chiriac@tem.utm.md

Mariana BEJENARU,
mariana.bejenaru@emi.utm.md

Angela MORARU,
angela.moraru@emi.utm.md

Abstract: *Economiile mici, în special cele din Europa de Est, după prăbușirea lagărului socialist și destrămarea URSS, sunt într-o continuă căutare a nișei proprii în cadrul economiei de piață. Dificultățile cu care se confruntă aceste state le impun să caute soluții în cele mai noi domenii de activitate pentru ele. Un exemplu tipic ar fi cazul Republicii Moldova, care încearcă să valorifice modestul potențial turistic moștenit.*

În lucrarea prezentă este propusă spre oferta turistică un itinerar turistic din centrul capitalei, care este recomandat atât turiștilor străini, cât și excursioniștilor locali. Pentru turiștii străini este o oportunitate de a scoate din anonimatul turistic capitala unui stat european, iar pentru excursioniștii și turiștii locali o oportunitate de ași cunoaște mai bine istoria și cultura ținutului natal.

Itinerarul dat cuprinde edificii arhitecturale, culturale, istorice, religioase, precum și amenajări naturale. Toate elementele caracteristice unei urbe moderne sunt într-o continuă îmbunătățire, amenajare și reabilitare conform celor mai moderne abordări de amenajări urbanistice.

Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare nr. 20.80009.0807.34 „ Sporirea valorii patrimoniului cultural din Republica Moldova”.

Cuvinte cheie: *patrimoniul cultural- arhitectural, obiective turistice, turism urban.*

Patrimoniul cultural-arhitectural național reprezintă o resursă care merită valorificată. Este important ca moștenirea cultural-arhitecturală să fie studiată și promovată. Prin explorarea și cunoașterea patrimoniului cultural-arhitectural acesta poate fi conservat și transmis viitoarelor generații, poate fi utilizat eficient și promovat atât cetățenilor țării noastre cât și oaspeților. În articol este prezentat unul din traseele turistice urbane

pietonale elaborate cadrul proiectului. Traseul turistic constituie un tur pietonal care începe din Piața Marii Adunări Naționale de pe str. Pușkin și revine în Piața Marii Adunări Naționale având o formă circulară cu grad redus de complexitate.

Obiective turistice incluse în traseu: Piața Marii Adunări Naționale – Primăria municipiului Chișinău – Clădirea Sala cu Orgă - Scurarul „Mihai Eminescu” - Clădirea teatrului Național „Mihai Eminescu” - Clădirea Casei de Comerț „Gemeni” S.A. - Arcul de Triumf - Scurarul Catedralei - Monumentul celor trei martiri - Catedrala Mitropolitană din Chișinău „Nașterea Domnului” - Teatrul Național Satiricus „Ion Luca Caragiale” - Teatrul Dramatic Rus de Stat „A. P. Cehov” - Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” - Aleea artelor - Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică - Strada pietonală - Hotelul Elvețian/Clădirea Bibliotecii Municipale B. P. Hasdeu - Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu” - Clădirea Președinției Republicii Moldova - Judecătoria Chișinău și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare - Biserica Schimbarea la Față a Mântuitorului - Clădirea Serviciului de Informații și Securitate - Blocul de studii nr. 1 al Universității Tehnice a Moldovei - Ambasada Ungariei - Vila urbană a lui Vladimir Herța - Clădirea Parlamentului Republicii Moldova - Cinematograful Emil Loteanu - Scurarul Europei - Monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt - Clădirea Guvernului.

Piața Marii Adunări Naționale. Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău (PMAN) este situată în centrul orașului Chișinău, capitala Republicii Moldova. Piața Marii Adunări Naționale este cel mai vizitat loc din Chișinău, unde turiștii admiră Catedrala mitropolitană Nașterea Domnului (1836 – arhitectul Avraam Melnikov) și Porțile Sfinte (Arcul de Triumf) construit în anul 1840-1841 de către arhitectul Luca Zauschevici. Construcția de arhitectură are forma pătrată în plan, înălțimea de 13 metri, divizată în două niveluri. Nivelul de jos conține goluri străbătute în două direcții și 4 piloane cu coloane pe pedestale, friză decorată și cornișă. Acest monument uimește străinii prin arhitectura neobișnuită. Pe locul secund este Grădina Publică „Ștefan cel Mare”. Aici turiștii adoră să se plimbe pe Aleea Clasicilor și să facă cunoștință cu istoria și lucrările scrise de cunoscuții noștri scriitori. În topul celor mai vizitate locuri din zona Pieții Marii Adunări Naționale sunt bisericile Sfântul Pantelimon și Sfânta Teodora de la Sihla construite după proiectul arhitectului italian Bernardazzi, Muzeul de Istorie, Muzeul

de Etnografie și Istorie Naturală. În același timp, turiștii manifestă interes și pentru Sala cu Orgă și Teatrul de Operă și Balet [1].

Clădirea care găzduiește în prezent Guvernul Republicii Moldova a fost construită în anul 1964, după proiectul arhitectului S. Fridlin, fiind amplasată pe locul fostului sediu al Mitropoliei Basarabiei și al Casei Eparhiale din Chișinău. Conceput drept clădire administrativă, executat în stil arhitectural sovietic, acest edificiu este o construcție din beton armat cu cinci etaje, placată cu piatră albă, având planul în forma literei U și numeroși pilaștri ce încadrează spațiile mari ale ferestrelor [29].

Primăria municipiului Chișinău. Monument de arhitectură și istorie de însemnătate națională, introdus în Registrul monumentelor de istorie și cultură a mun. Chișinău la inițiativa Academiei de Științe a Moldovei (A.Ș.M.). Arhitectura clădirii este în spirit eclectic în baza arhitecturii renașterii italiene, cu planul în formă de careu, ocupă colțul cartierului, mărginit lateral de strada Vlaicu Pârcălab, construită cu fațadele principale pe liniile roșii ale străzilor. Fațadele sunt înviorate de rezalite, încununate cu frontoane triunghiulare, în care se află intrări în unitățile comerciale de la parter și intrarea în curtea interioară [2].

La sfârșitul secolului al XIX-lea primarul orașului, Carol Schmidt, a înaintat inițiativa construcției unui sediu nou pentru Duma orășenească, pe locul ocupat de depoul de pompieri. Proiectarea a fost încredințată lui Mitrofan Elladi, arhitectul de atunci al orașului. În ajutorul său a fost invitat Alexandru Bernardazzi. Arhitectura clădirii este în spirit eclectic în baza arhitecturii renașterii italiene. După război clădirea necesita o restaurare serioasă, iar de acest lucru s-a ocupat arhitectorul Robert Kurtz, în perioada 1946–1948. Acesta s-a inspirat din fotografiile păstrate, pentru a restabili fațada cât mai aproape posibil de varianta originală. În 1951, administrația a revenit în clădire, fiind astfel dată în exploatare [3]. În clădirea primăriei municipiului Chișinău este amplasat *magazinul de Produse Artizanale „Fantezie”* Este un magazin de costume folclorice și de teatru, costume în stil național, diferite suveniruri din sticla, plastic, piele, lemn, ceramica cu specific național.

Centrul de Informare pentru Turiști este situat la aceeași adresă. Aici, turiștii beneficiază gratuit de consultare cât și de pliante, broșuri și cărți poștale. Centrul organizează expoziții de fotografii și picturi, evenimente de degustare a vinului ș. a. [4].

Clădirea Sala cu Orgă. Edificiul Sălii cu Orgă, monument de arhitectură luat sub ocrotirea statului, este de o frumusețe aparte.

Construit la sfârșitul secolului XIX - începutul secolului XX, sub conducerea inginerului Mihail CECHERU-CUȘ, edificiul se impune prin forme monumentale, executate preponderent în stil clasic, îmbinate cu unele elemente de artă romantică. Cupola și grupurile sculpturale imprimă clădirii o expresivitate artistică aparte. Până în anul 1974, clădirea a găzduit Banca de Stat [5].

Clădirea actuală a Sălii cu Orgă, la început a fost Banca Clerului Bisericii Ortodoxe a Basarabiei, a cărei construcție a fost inițiată prin decizia Dumei orașului Chișinău. În anul 1902 a fost declarat concursul proiectelor arhitecturale, câștigătorul este distins cu premiul de 1500 ruble, ceea ce este o sumă mare pentru secolul XX. Mihael Cecheruli-Cușa, un inginer în vârstă de 38 de ani. Proiectul a fost aprobat de către arhitectul emerit A. Bernardazzi. Unele surse spun, că el a dat informații tânărului inginer. Grandioasa clădire, conform idee trebuie să fie executată în stil clasic cu elemente romantic [6].

În anul 1903, a început construcția clădirii pe strada Alexandrovscăia, clădirea băncii de stat. Datorită faptului că autoritățile orașului au avut de întâmpinat dificultăți din anul 1904 până în anul 1908, construcția a fost oprită și a fost finalizată abia în anul 1911. Clădirea construită combină luminozitate și monumentalitate. Designul este încadrată din partea principală și fațadele laterale cu 4 coloane. De asemenea, clădirea este bogat decorat cu Figura de Mercur, zeul roman al comerțului, stătea deasupra intrării principale a băncii [6].

Scuarul „Mihai Eminescu”. Scuarul este amplasat în centrul Chișinăului, o zonă ce reprezintă cartea de vizită a capitalei multiculturale, și se învecinează cu două edificii istorice, Teatrul Național „Mihai Eminescu” și Sala cu Orgă, cu deschidere spre sediul central Mobiasbanca – OTP Group. Această zonă este de mare interes pentru sute de pietoni și este deschisă tuturor doritorilor de a se bucura de o atmosferă similară capitalelor europene [7]. În iunie 2021 a fost inaugurată sculptura urbană Veronica Micle care a fost realizată de Sculptorul Veaceslav Jigličchi, cetățean de onoare al municipiului Chișinău, a lucrat trei luni în atelierul său pentru ca această creație din bronz să poată bucura privirile trecătorilor.

Clădirea teatrului Național „Mihai Eminescu”. Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău își începe istoria pe 10 octombrie 1920, atunci când primul teatru stabil de expresie română în Basarabia a fost înființat din inițiativa unui grup de fruntași ai vieții publice locale de

epocă în frunte cu Sergiu T. Niță, ministru al Basarabiei în guvernul României, Ștefan Ciobanu, membru al academiei Române, scriitorii: Nicolae N. Beldiceanu, Nicolae Beldiman, Leon Donici și regizorul Gheorghe Mitu Dumitriu. Denumirea legată de numele lui Mihai Eminescu îi este oferită din anul 1988, iar din iulie 1994, în urma unui concurs de creație, este oficializat ca Teatru Național [8].

Clădirea teatrului, ridicată în trei niveluri, dintre care ultimul este un atic, construită pe un subsol, ocupă colțul unui cartier, care fusese cândva rezervat pentru piața polițienească, mărginit lateral de strada Mihai Eminescu. A fost amplasat cu o retragere de la linia bulevardului, cu intrarea principală ridicată pe un podium din trepte, ce-i conferă edificiului o monumentalitate sporită. Planul teatrului este rectangular, cu fațada îngustă perpendiculară bulevardului Ștefan cel Mare. În compoziția spațială a teatrului domină volumul cilindric al sălii de teatru, înconjurată din trei părți de balcoane, spațiile foaielor și culoarelor, încununată cu o cupolă sferică. Fațada principală este soluționată monumental, cu un portic central situat în axa de simetrie, alcătuit din patru coloane ale ordinului corintic, flancate de doi piloni pătrați în secțiune, soluționați în aceeași cheie stilistică, pe care se sprijină un fronton triunghiular. Relieful sculptat al timpanului, executat de sculptorul L. Dubinovsky, la ultima reconstrucție a dispărut. Fațadele laterale au o compoziție simetrică, cu porticuri centrale din șase coloane la mijlocul fațadelor, cu rezalite, încununate cu frontoane triunghiulare, prin care au loc intrările laterale în clădite. Sala teatrului, aflată la mijlocul clădirii, are o configurație circulară, acoperită cu o cupolă, suprafața căreia a fost pictată cu imaginea dansatorilor unei hore, după schițele pictorului L. P. Grigorașenco. Lojele și balcoanele repetă configurația sălii, fiind dispuse perimetral, în care se ajunge printr-o scară monumentală cu trei rampe și scări aflate la colțurile pătratului circumscris sălii de patru. Două intrări laterale secundare, amplasate la sud și nord conduc direct din stradă și din scuarul aferent în foaierea teatrului. Alte două intrări, amplasate simetric celor scrise mai sus, conduc în partea scenei, în administrație și camerele pentru actori, depozite de rechizite [8].

Clădirea Casei de Comerț „Gemeni” SA. După al Doilea Război Mondial strada Pușkin strada a început să fie refăcută. Strada a început să fie construită conform planului urbanistic aprobat din 1947. Astfel, apar primele clădiri moderne, printre care și clădirea Glavunivermag de

atunci, localizată la colțul străzilor Pușkin și Lenin (acum bd. Ștefan cel Mare și Sfânt), fiind o clădire cu două etaje. Arhitectul clădirii este Valentin Voițehovskii. Glavunivermag a fost cel mai mare magazin din oraș și din republica, unde odată cu deschiderea acestuia au fost create noi departamente cu săli decorate, fiind extinsă și gama de produse și servicii suplimentare pentru clienți. Este interesant faptul că, înainte de construirea clădirii din colț, vis-a-vis de Glavunivermag era o alee cu bănci și flori. Glavunivermag a funcționat până în 1959, când a fost redenumit în Univermag Central, atunci a fost construită și aripa din partea stângă cu 5 etaje care a fost alipită Univermagului Central, astfel s-a făcut extinderea spațiului deținut de Univermagul Central. În această clădire Univermagul Central (ulterior redenumit în „Magazinul Universal Central UNIC”) a funcționat până la 30 aprilie 1983, când Magazinul Universal Central UNIC „s-a mutat” într-o clădire nouă situată la intersecția bd. Ștefan cel Mare și Sfânt și str. Ismail, iar în vechea clădire a fost deschis „Lumea copiilor”, care a funcționat până în anul 1991 [9].

Arcul de Triumf (numit un timp *Porțile Sfinte*, iar sub regimul sovietic — *Arcul Victoriei* și *Arcul Biruinței*) este un monument de arhitectură de însemnătate națională, introdus în Registrul monumentelor de istorie și cultură a municipiului Chișinău, parte a Ansamblului Catedrala Nașterii Domnului. A fost construit în anii 1840–1841, pentru comemorarea victoriei armatei ruse în războiul ruso-turc din 1828–1829. În interiorul arcului se află un clopot gigant cu greutatea de 6,4 tone, care a fost turnat din metalul tunurilor turcești capturate în război [10].

Este o construcție în spiritul stilului empire, particularitatea arcului din Chișinău rezidă în soluționarea trecerii în patru direcții, obținând patru fațade identice, cu patru piloni. În plan este pătrată, cu pilonii de la colțuri împodobite pe două fațade exterioare cu câte o pereche de coloane corintice. Partea superioară este un atic, care se sprijină pe acești patru piloni, care corespunde camerei clopotelor, unde atârnă clopotul greu de 400 puduri [13].

Arcul are în plan formă de pătrat și dispune de două niveluri. Înălțimea monumentului este de 13 m. Capitellurile celor patru piloni ai construcției au fost sculptate în stil corintic. Nivelul superior este decorat în stil clasic. Pe partea frontală este montat un orologiu mecanic, luminat în timpul nopții, care însă nu anunță prin sunet ora exactă. Ornamentele și capitellurile sunt executate în ceramică. Primele ceasuri pe arcadă au apărut în anul 1842. Ceasul real a lucrat fără reparații până la începutul

războiului, când a fost lovit de bombardamentele din anul 1941. Arcul de triumf din Chișinău se află pe axa de simetrie a ansamblului arhitectural ce mai cuprinde și Catedrala Nașterii Domnului, Clopotnița acesteia, Piața Marii Adunări Naționale și Casa Guvernului din Chișinău [10].

Scuarul Catedralei (denumit și Parcul Catedralei) este parc din centrul Chișinăului, unul dintre cele mai vechi din oraș. A fost fondat în 1836, odată cu Catedrala Mitropolitană. În prezent, este unul dintre cele mai populare locuri din Chișinău pentru plimbări și relaxare, în plus, în parc se organizează adesea diverse târguri și evenimente.

Construcția parcului aproape a coincis cu construcția Catedralei, pe care arhitectul Avraam Melnikov a început să o construiască în 1830. Construcția a fost finalizată în 1836 și, din acel moment, au început lucrările în jurul catedralei, fiind construite cărări care duceau la Catedrală, au fost plantați copaci și tufe. În 1840, în apropierea parcului a fost construit Arcul de Triumf, de arhitectul Luca Zaushevici, în onoarea victoriei trupelor ruse în războiul ruso-turc din 1828-29. După al doilea război mondial, scuarul a fost numit *Parcul Victoriei*. Catedrala a fost, de asemenea, restaurată, redeschisă în 1956 și inclusă pe lista monumentelor culturale și arhitecturale. În anul 2016, pe teritoriul scuarului, în apropierea Catedralei, a fost inaugurat Monumentul celor trei martiri: Alexei Mateevici, Simeon Murafa și Andrei Hodoroșea, edificat după modelul monumentului construit în anul 1923 și distrus de sovietici în 1940 [11].

Monumentul celor trei martiri. Apariția monumentului în anul 1923 a fost legată de o mare tragedie – pierderea într-o singură lună, în august 1917, a celor trei militanți ai mișcării naționale din Basarabia. „A fost o plată foarte scumpă pentru mișcarea națională, de aceea, în 1921 Pan Halippa pune accentul pentru a înălța la Chișinău un monument în memoria acestor mari personalități”, a spus istoricul Iurie Colesnic. Alexei Mateevici este unul din cei mai reprezentativi scriitori români născuți în Basarabia, Simeon Murafa a fost publicist și redactor al ziarului „Cuvântul Moldovenesc”, iar Andrei Hodoroșea – inginer. Toți trei au fost figuri importante ale vieții politice și culturale din Basarabia [12].

Decizia de a restabili monumentul a fost adoptată de Guvern pe 12 mai 2016. Monumentul celor trei personalități are o înălțime de peste trei metri și este ridicat din piatră de Cosăuți. Pe placa verticală sunt așezate chipurile celor trei moldoveni, în basoreliefuri din bronz, iar pe pedestalul din fața lor stă figura unui vultur, tot din bronz [12].

Catedrala Mitropolitană din Chișinău „Nașterea Domnului” este o catedrală ortodoxă din Chișinău ce se află în apropierea pieței *Marii Adunări Naționale* și aparține Bisericii Ortodoxe din Moldova. Clădirea catedralei este un monument de arhitectură de însemnătate națională, introdus în Registrul monumentelor de istorie și cultură a municipiului Chișinău la inițiativa Academiei de Științe [13].

Inițiativa înălțării Catedralei îi aparține mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni (1812–1821), locul amplasării sale fiind indicat în primul plan urbanistic al Chișinăului din 1817. Ansamblul catedralei este alcătuit din: biserică sau catedrala propriu-zisă, o clopotniță cu patru niveluri și de Porțile Sfinte. Lucrările edilitare scot în evidență preocuparea pentru crearea centrului urban, iar un rol deosebit în compoziția sa arhitectural-spațială trebuia să-l joace catedrala orașului. În planul din 1817, în centrul orașului era deja indicată amplasarea catedralei, cu un plan cruciform. Arhitectura catedralei este în stil neoclasic târziu, numit și empir, cu folosirea pentru coloane a formelor elene antice. A fost construită în stil eclectic, o combinare a planului bizantin cruce greacă înscrisă cu principiile renaștentiste de tip central. Are o compoziție simetrică, în plan reprezentând un pătrat cu latura de 27 m, prin alipirea la corpul cubic a patru porticuri a câte șase coloane docrine, fiind obținut un plan cruciform, cu fațade identice [13].

Clopotnița. A fost construită concomitent cu catedrala, amplasată la 40 m distanță de ea, simetric cu catedrala și față de centrul geometric al cartierului catedralei. Are patru nivele, trei prismatice, cu latura în retragere succesivă, iar al patrulea sub forma unui foișor circular în plan, pentru camera clopotelor, acoperit cu o cupolă. La primul nivel se afla o capelă, intrarea în care avea loc printr-un portic cu două coloane, amplasat în latura sudică. Porticuri identice împodobeau fiecare fațadă a clopotniței, realizându-se o repetare, la o scară micșorată a compoziției catedralei, armonizând cu aceasta și prin forma cupolelor. A fost demolată în anii '60 ai secolului al XX-lea și reconstruită în 1998 după imaginile de epocă.

Porțile Sfinte. Pentru cel mai mare clopot, ferestrele camerei clopotelor s-au dovedit a fi prea mici. Pentru a găzdui clopotul mare s-a luat decizia de a fi construită o clopotniță specială, autorul acesteia fiind arhitectul Luca Zaușkevici, în care a fost comasată funcția de clopotniță cu cea a porții de intrare. Clopotnița-poartă a obținut forma Arcului de

triumf, amplasat la intrarea pe teritoriul scuarului catedralei din direcția Mitropoliei (distrusă în anii războiului) [13].

Teatrul Național Satiricus „Ion Luca Caragiale”. Teatrul este o instituție publică, de interes național, subordonată Consiliului Municipal Chișinău; unul dintre cele patru teatre dramatice naționale din Republica Moldova. Clădirea Teatrului Național Satiricus „Ion Luca Caragiale” a fost construită în prima jumătate a secolului XX. În anul 2020, SATIRICUS a aniversat 30 de ani de la fondare. În cele trei decenii de activitate, Teatrul Național „Satiricus Ion Luca Caragiale” s-a impus ca unul dintre principalii promotori ai artei teatrale și culturii române din Republica Moldova [14].

Teatrul Dramatic Rus de Stat „A. P. Cehov”. Teatrul a fost fondat în Tiraspol la 5 noiembrie 1934. Organizatorul teatrului și primul director a fost M.P. Zubov. În 1940, teatrul s-a mutat la Chișinău în incinta fostului teatru orașenesc, „Express”. La începutul celui de-al doilea război mondial (1941), teatrul s-a mutat la Odesa, și de acolo a fost evacuat în orașul Cerkessk, RSFS Rusă. În august 1942, după ocuparea Cerkesskului, teatrul se mută, de această dată în Marî, RSS Turkmenă. Ca urmare a operațiunii Iași-Chișinău (1944), teatrul se reîntoarce în RSS Moldovenească. Din anul 1945 (și până în prezent), teatrul este amplasat în incinta fostei sinagogi corale a Chișinăului, pe atunci, principalul lăcaș evreiesc de cult [15].

Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” este o instituție teatral-concertistică și sală de concerte din Chișinău (Republica Moldova), fondată în 1940. Repertoriul filarmonicii cuprinde lucrări ale muzicii clasice, populare, ușoare, ale stilului jazz și ale muzicii sacre [17]. Clădirea Filarmonicii Naționale a fost construită în 1912 și a fost dată în exploatare în 1913, în calitate de circ. După mai mult de două decade, în 1940 a fost creată instituția Filarmonicii, iar sediul fostului circ a devenit, până în prezent, casa Filarmonicii Naționale. În 1960, s-au efectuat lucrări de reconstrucție a edificiului sub ghidarea arhitectului V. Voițehovski. Ca urmare a procesului de reconstrucției, a fost schimbat nu doar interiorul, ci și exteriorul clădirii - intrarea principală a fost decorată cu o arcadă cu șase coloane, care conferă clădirii grandoare și solemnitate. În anul 2003, Filarmonicii i-a fost atribuit numele lui Serghei Lunchevici. La 24 septembrie 2020 a izbucnit un incendiu care a lăsat o clădire devastată în proporții de 80% și un gol în sufletul artiștilor [18].

Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (str. A. Pușkin 52/A). ANRE-are ca obiect de activitate elaborarea, aprobarea și monitorizarea aplicării ansamblului de reglementări obligatorii la nivel național necesar pentru ca infrastructura energetică să funcționeze. ANRE este amplasată la parterul unui bloc rezidențial de 5 etaje, dezvoltat de Camelon-Cons [19].

Aleea artelor (mai este numită și galeria pictorilor ambulanți). Aleea artelor este principala locație în care pictorii ambulanți vând tablouri, ea este amplasată pe strada Columna, în perimetrul str. A. Pușkin și str. Mitropolit G. Bănulescu - Bodoni, lângă Parcul Catedralei și strada pietonală Eugen Doga. De-a lungul sunt amenajate 20 de suporturi de beton, cu lățimea de trei metri fiecare, ce servesc drept vitrine pentru comercianți. Atât pe suporturile instalate, cât și pe standurile verticale se regăsesc elemente stilistice ale brandului de țară „Pomul Vieții” [20]. Autorul proiectului de amenajare a Aleii Creatorilor de pe str. Columna este arhitectul Alexandru Sava, iar conceptul spațiului destinat comercializării obiectelor meșteșugărești de artizanat și suveniruri a fost propus de designerii Mihai Stamatii și Andrei Gramatschii [21].

Strada pietonală este o stradă cu restaurante și cafenele, pe care o pot traversa doar pietonii. În partea de sus este amplasat un monument al îndrăgostiților. Lucrarea aparține sculptorului Pavel Obreja și înfățișează doi îndrăgostiți: el își așteaptă iubita sub un felinar cu un buchet de flori; ea, grăbită să ajungă la el, desculț, cu pantofii în mână [22].

Banca Națională a Moldovei este banca centrală a Republicii Moldova, cu obiectivul de a asigura și menține stabilitatea prețurilor. Banca Națională a Moldovei (BNM) a fost înființată prin Decretul Președintelui Republicii Moldova la 4 iunie 1991, cu desemnarea guvernatorului - Leonid Talmaci [23].

Hotelul Elvețian/ Clădirea Bibliotecii Municipale B. P. Hașdeu. Clădirea Bibliotecii Municipale B. P. Hașdeu este monument istoric de importanță locală introdus în Registrul monumentelor de istorie și cultură a municipiului Chișinău la inițiativa A.Ș.M.

Istoria clădirii începe cu anul 1835, când pe terenul viran din partea marginală superioară de atunci a Chișinăului, la intersecția actualelor artere rutiere Ștefan cel Mare și Sfânt și Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, municipalitatea a repartizat un lot de pământ pentru construcții individuale familiei consilierului de colegiu Ivan Monastîrski, funcționar la Consistoriul Duhovnicesc al Basarabiei. Casa a fost proiectată în două

caturi, iar construcția ca atare s-a efectuat, în două faze, în perioada 1835–1844. Cu începere din 1846 clădirea a fost închiriată Gimnaziului Regional din Chișinău care, deși înființat în 1832, nu dispunea încă de local propriu. În 1863 gimnaziul s-a mutat în alt edificiu, iar clădirea a fost cumpărată de Seminarul Teologic din Chișinău, care timp de un an de zile a utilizat-o în scopul cazării studenților. În 1864 casa a fost luată în arendă de cetățeanul elvețian Charles Thomas Selonidenis, care a transformat căminul studențesc în hotel.

În 1897 clădirea a fost arendată negustorului N. Muraciov pe un termen de 15 ani. Noul stăpân a efectuat reparații capitale, făcând intervenții în structura arhitectonică a edificiului. Au fost renovate ancadramentele ferestrelor, iar în interior a fost montată o scară cu trepte de marmură și balustradă din fontă. La parter, în spațiile comerciale, de rând cu restaurantul hotelului, s-au aliniat o serie de ateliere și magazine (salonul fotografic al lui Stain, magazinul de textile al lui Wilkenberg, frizeria lui Serens, cofetăria lui Bakinski, Societatea de Asigurări „Ancora”). Hotelul „Suisse” a funcționat până în anii celui de-al doilea război mondial [24].

Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu”. În 1919, din inițiativa Bojenei Belousov, o animatoare a vieții culturale, la Chișinău, își începe activitatea teatrul de operă care, de rând cu înființarea în 1920 a teatrului muzical-dramatic, înviorează viața muzicală din stânga Prutului din România interbelică [25].

Clădirea monumentală a fost construită în 1980 după proiectul arhitecților din Moscova, în stilul tipic al modernismului sovietic din acele vremuri. Intrarea principală din partea bulevardului este evidențiată de scările largi. Pe ambele părți ale intrării pe pereții de marmură poți observa basoreliefuri care înfățișează figurile muzelor. Teatrul este înconjurat de stâlpi dreptunghiulari care formează terase deschise de vară. Pe piața din fața teatrului au fost instalate două fântâni artisanale, care sunt amplasate simetric față de intrarea în clădire. Teatrul are o capacitate de 1 200 de locuri, iar aici sunt organizate concerte și festivaluri populare în rândul localnicilor. În 2012, teatrul a fost redenumit în onoarea uneia dintre cele mai renumite cântărețe de operă din Moldova, Maria Bieșu. Laureată a competițiilor internaționale și câștigătoare a titlului „Cea mai bună Cio-Cio-san a lumii”, Maria Bieșu a cântat pe cele mai faimoase scene de operă din lume, iar repertoriul său

a inclus roluri de soprană în clasicele operei mondiale. Cu talentul ei, Maria Bieșu a gloriificat Moldova [26].

Președinția Republicii Moldova (Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 154). Clădirea Președinției Republicii Moldova a fost construită între anii 1984–1987, autorii proiectului fiind arhitecții Iuri Tumanian, A. Zaltzman și V. Iavorski. Proiectată de la început ca edificiu cu profil administrativ, cu scopul de a găzdui Sovietul Suprem al RSS Moldovenești, această clădire a fost pregătită la începutul anilor '90 ai secolului al XX-lea, fără modificări esențiale, pentru amplasarea aparatului Președinției Republicii Moldova. În timpul protestelor de la 7 aprilie 2009, clădirea Președinției Republicii Moldova a fost devastată de protestatari. Lucrările de reparație au început în 2009 și, cu întreruperi, au durat până în toamna 2018. Este o construcție turnată în beton armat, fețuită cu plăci de piatră albă și având importante porțiuni acoperite cu sticlă tonată. Nivelul soclului și scările de acces sunt din marmură roșie și neagră. Deasupra portalului central este amplasată stema Republicii Moldova și textul cu denumirea instituției „Președinția Republicii Moldova”, ambele executate din bronz. Clădirea Președinției Republicii Moldova este considerată a fi un monument de importanță națională. În prezent, aici se află sediul Aparatului Prezidențial al Republicii Moldova [27].

Judecătoria Chișinău și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 162). Clădirea reprezintă o construcție administrativă monumentală amplasată în centrul administrativ al mun. Chișinău. Construcția a fost executată în anii 80 ai sec. XX, arhitect S. Șoihet, beneficiar al construcției fiind Sovietul Colhozurilor din RSSM. Lucrările de construcție au fost finalizate în anul 1987. Edificiul este alcătuit din patru blocuri grupate pe diferite niveluri cu deplasare axială. În clădire activează Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Mediului, Judecătoria Centru Chișinău, alte instituții publice, de stat și agenți economici [28].

Biserica Schimbarea la Față a Mântuitorului. Monument de arhitectură de însemnătate națională, introdus în Registrul monumentelor de istorie și cultură a municipiului Chișinău la inițiativa A.Ș.M. Este fosta capelă „Sf. Împărați Constantin și Elena” a gimnaziului nr. 2 pentru băieți, (în perioada interbelică – Liceul militar „Mihai Viteazul”), care se afla lângă biserică. A fost construită între anii 1898–1902, arhitectul eparhial M. Serotînschi [30].

A fost zidită pe banii donați de guvernatorul general C. Aleksandrovici. Autorul proiectului-arhitectul eparhial Mihail Serațiński, antreprenor - A. Stepanov, asistența tehnică fiind asigurată de arhitectul O. Gasket. Arhitectura Catedralei poartă amprentele stilului neobizantin. În interior pereții bisericii, coloanele, păstrează pictura realizată de Pavel Piskariov în anul 1906. În perioada ocupației sovietice locașul sfânt e devastat. Din 1962 aici se găsea Planetariul. Catedrala a fost redeschisă pentru credincioși la începutul anilor '90, secolul trecut. În 2004-2005 aici s-au petrecut importante lucrări de consolidare și o reparație capitală. În prezent Catedrala „Schimbarea la Față” se mândrește cu un interior pictat, printre cele mai frumoase din Chișinău [31].

Are planul de tip cruce greacă înscrisă, cu patru piloni pe care se sprijină tamburul circular al cupolei. Aspectul exterior este decorat în spiritul stilului ruso-bizantin. În fața intrării este construit un pridvor cu coloane robuste [32].

Clădirea Serviciului de Informații și Securitate (bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 166).

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova, nr.196 din 9 septembrie, 1991 Comitetul Securității de Stat al Republicii Moldova este desființat și în baza acestuia este creat Ministerul Securității Naționale al Republicii Moldova. La 16 septembrie 1991 Guvernul Republicii Moldova aprobă atribuțiile de bază și structura MSN, iar la 6 aprilie, 1992 – Regulamentul MSN al Republicii Moldova. La 23 decembrie 1999, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la Serviciul de Informații și Securitate, acest moment istoric constituind actul de finalizare a procesului de reorganizare a fostului MSN al R. Moldova, fondat în septembrie 1991 după proclamarea independenței țării [33].

În perioada când Basarabia era parte componentă a Imperiului Rus, aici s-a aflat Gimnaziul de băieți nr.2 din Chișinău, unde și-a făcut studiile renumitul arhitect Alexei Șciusev (1873-1949). Tot el pe când era student în anul II la studii la Academia de Arte Imperiale din Sanct Petersburg, la rugămintea Rectorului instituției, participă la lucrările de reconstrucție venind cu idei de proiectare a clădirii [34].

Blocul de studii nr. 1 al Universității Tehnice a Moldovei. Corpul de studii nr. 1 al UTM, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 168, este o clădire – monument de arhitectură, cu o suprafață de 3 889 m², construită inițial cu două nivele până în anii 1900 și reconstruită după cel de-al Doilea Război Mondial. La 25 februarie 1953, prin Hotărârea

Comitetului Executiv Chișinău nr. 158, au fost aprobate actele Comisiei de stat de dare în exploatare a etajului trei și a sălii festive. În clădirea respectivă actualmente sunt amplasate Facultatea Electronică și Telecomunicații și Administrația Universității [35].

Monument de arhitectură și istorie de valoare națională, inclus în Registrul de monumente de istorie și cultură a municipiului Chișinău, alcătuit de Academia de Științe. A fost construită între anii 1895–1903, în stil eclectic cu elemente renașcentiste. În anii interbelici a rămas sediul Administrației Financiare. A suferit în timpul celui de al doilea război mondial, fiind reconstruită, între anii 1946–1948, sub conducerea arhitectei Etti Roza Spirer. Din 1964 este blocul central al Universității Tehnice. Pe fațada principală se află bustul primului rector al UTM, academicianul Sergiu Rădăuțan.

Este un imobil cu destinație publică, amplasat la colțul cartierului, mărginit de bulevardul Ștefan cel Mare și strada Mitropolit Petru Movilă, aliniat liniilor roșii ale acestor străzi. Inițial avea un plan alungit, construit cu două niveluri și un demisol, ridicat în partea căderii reliefului. Structura interioară era cu un coridor, de o parte a căruia se înșirau cabinetele, cu deschidere într-un hol larg. S-a păstrat scara festivă cu trepte și grilajul din fontă. În perioada interbelică a obținut un plan unghiular, fiindu-i alipit un corp lateral, orientat în adâncul cartierului. Refacerea imobilului în anii postbelici a avut loc cu păstrarea soluției planimetrice și a compoziției fațadelor, dar cu adăugarea etajului trei. Odată cu adaptarea pentru o instituție de învățământ în anii postbelici, la clădire a fost adăugată o sală de festivități, aliniată străzii Mitropolit Petru Movilă.

Fațada principală, la început a avut o compoziție simetrică, cu trei rezalite plate, între care se aflau șase axe de goluri de ferestre rectangulare. Paramentul clădirii era tencuit neted la etaj și în bosaje orizontale la parter și pe suprafața rezalitelor laterale. Ancadramentele ferestrelor sunt soluționate diferit: la parter nu sunt, decât rame subțiri, și bolțarii incluși în desenul asizelor paramentului, iar la etaj, cornișe susținute de console, suprapuse ancadramentelor, sprijinite pe tumbe cu panouri sub pervazuri.

Rezalitele laterale, compuse dintr-o axă de coluri, aveau la parter firide semicirculare pentru amplasarea sculpturilor alegorice, la etaj – golurile ferestrelor erau evidențiate de semicoloane, care sprijineau cornișe în segment de cerc, flancate de pilaștri. Rezalitele aveau

frontoane în segment de cerc, pe fundalul unui atic rectangular, soluție repetată pe fațadele lor laterale.

În rezalitul central, la parter, se afla porticul intrării de onoare, alcătuit din doi piloni pătrați în secțiune (construit sub forma unui tambur), care susțin balconul de la etaj. Partea centrală a rezaliturii prezintă un portic, alcătuit din patru semicoloane angajate ale ordinului ionic, cu trei goluri mari de ferestre în plinurile dintre ele, în arc în plin cintru. Porticul era cândva finisat printr-un antablament masiv, inclus în compoziția parapetului clădirii, dominat de un atic cu un medalion în semicerc cu herbul și denumirea instituției [36].

Ambasada Ungariei (Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 131). Monument de arhitectură de însemnătate locală, introdus în Registrul monumentelor de istorie și cultură a municipiului Chișinău la inițiativa Primăriei. Casa a fost construită la mijlocul secolului al XIX-lea, după un proiect model, numit „șapte stânjeni”. Aparținea fraților Talmazkim, care au reconstruit-o la sfârșitul secolului al XIX-lea. S-a păstrat descrierea casei din 1903: „Casă în două etaje, cu pereții din piatră pe mortar de var, acoperișul din olane, podeaua din lemn, tavanele tencuite, ferestrele din pin, scara din lemn, WC, sobe din cahle, lungimea de 15,5 stânjeni, lățimea 7,5, înălțimea – 3 stânjeni”. Este construită în două niveluri, aliniată cu fațada la linia roșie a străzii. Compoziția fațadei este simetrică, cu intrarea printr-un rezalit plat, flancat de două lesele, dominată e un balcon. Ferestrele au forme rectangulare, cu ancadrame simple, dominate de cornișe triunghiulare la etaj [37].

Vila urbană a lui Vladimir Herța (bulevardul Ștefan cel Mare, 115). Monument de arhitectură și istorie de însemnătate națională, introdus în Registrul monumentelor de istorie și cultură a municipiului Chișinău la inițiativa A.Ș.M. În anii 30 ai secolului al XIX-lea arhitectul orașului O. Gasket a construit o casă într-un parter pe strada Alexandrovskia, astăzi Ștefan cel Mare, aflat între străzile sfatul Țării și Serghei Lazo. În 1845 această casă este cumpărată de către moșierul Iorgu Balș, pe care a dăruit-o orfelinatlui, care i-a purtat numele. În anul 1903 această casă este cumpărată de către nobilul Vladimir Herța, consilier titular, care demolează construcțiile și în locul lor, în 1905 a fost construită o vilă într-un parter. În subsolul clădirii se află sistemul de încălzire a casei. Arhitectul clădirii, se presupune că este Henrik Lonsky. Arhitectura casei este soluționată în stil eclectic, în formele barocului vienez [38]. Este construită într-un etaj, aliniată cu fațadele la linia roșie

a străzii. Compoziția fațadei este cu o simetrie a volumelor, ritmate în trei rezalite, dar cu o disimetrie a organizării spațiale a interioarelor. Intrarea este amplasată lateral spre dreapta, într-un rezalit, alături de poarta de acces în curte, volum căruia îi corespunde un rezalit lateral la stânga, în interiorul căruia se afla un cabinet sau o capelă, ambele rezalite dominate de cupole de forme complexe, baroce. Rezalitul central este încununat de o cupolă cuplată din patru fâșii cilindrice, care susține un parapet din metal forjat. Fațada principală este decorată abundant prin reliefuri sculptate – bareliefuri, herb, ornamente vegetale, grile. Decorația interioarelor abundă în ciubuce aurite, fresce și zugrăveli ale tavanelor și pereților [38].

Clădirea Parlamentului Republicii Moldova. Clădirea care găzduiește în prezent Parlamentul Republicii Moldova a fost construită între anii 1973-1976, avându-i ca autori pe arhitecții Alexandr Cerdanțev și Grigori Bosenco. Proiectată de la început ca edificiu cu profil administrativ cu scopul de a găzdui Comitetul Central al Partidului Comunist al RSSM, această clădire a fost pregătită la începutul anilor '90 ai secolului al XX-lea, fără modificări esențiale, pentru amplasarea aparatului Președinției Republicii Moldova. Clădirea are forma unei „cărți deschise”, cele două „aripi” ale ei fiind unite de partea centrală a clădirii, unde predomină ritmurile verticale a 4 piloni-pilaștri înălțați la altitudinea totală a edificiului. [39].

Este o construcție monolită turnată în beton armat, având fațada fățuită cu plite de cotileț și de granit roz și soclul fățuit cu plite din marmură și granit roșu. Deasupra intrării centrale este amplasat textul cu denumirea instituției: „Parlamentul Republicii Moldova”, cu litere turnate în metal. În interior, cabinetele de lucru sunt repartizate doar în partea clădirii de pe partea bulevardului Ștefan cel Mare, iar sala de ședințe a Parlamentului este situată în partea opusă. Clădirea Parlamentului Republicii Moldova este considerată a fi un monument de importanță națională. A fost reconstruită după protestele din 7 aprilie 2009. În prezent, Parlamentul reprezintă un ansamblu de edificii cu o suprafață totală de circa 10 mii de metri pătrați [40].

În timpul protestelor de la 7 aprilie 2009, clădirea Parlamentului Republicii Moldova a fost devastată de protestatari. Reparația ei a început în 2009, dar a fost oprită un an mai târziu din lipsă de bani. Lucrările au fost reluate în 2012, fiind finalizate la sfârșitul anului 2016 Complexul clădirilor Parlamentului Republicii Moldova a fost extins până la 4

blocuri, dintre care unul nou, cu 5 nivele, construit în spatele edificiului de bază. De asemenea, a fost extinsă sala de ședințe plenare; au fost proiectate birourile consilierilor deputaților, birourile fracțiunilor, o cantină, lifturi noi și o sală de conferințe [39].

Cinematograful Emil Loteanu (Ștefan cel Mare și Sfânt 103).

Cinematograful central al municipiului Chișinău este numit în cinstea marelui regizor moldovean Emil Loteanu. Capacitatea cinematografului – 436 locuri. Cele trei săli ale cinematografului sunt dotate cu echipament performant. Difuzarea filmelor se efectuează în formate digitale 2D și 3D [41].

Aspectul său este rezultat al refacerii de către arhitectul Henrik von Lonsky. În 1935 Teatrul și-a stopat activitatea pentru reconstrucția capitală a clădirii, proiectul modernizării fiind realizat de arhitectul Ernest Dodeaud din București. Sursele scrise confirmă că clădirea a intrat în perioada sovietică în stare ruinată, pe locul căreia a fost construit cinematograful „Patria”, conform proiectului arhitectului sovietic Valentin Voițehovschi (1909–1977). În fișa biografică de la Arhiva UTM, printre lucrările sale profesorul V. Voițehovschi a menționat și „cinematograful „Patria”, anul 1951”. În memoriile sale profesorul Aurel Marinciuc afirmă că clădirea, care a devenit mai târziu cinematograful „Patria”, era deja construită la sfârșitul războiului. În reprezentarea grafică „Desfășurata străzii centrale a Chișinăului, 1947” se observă că cinematograful „Patria” avea arhitectura actuală. Proiectul de modernizare a teatrului, propus de E. Dodeaud în 1935, demonstrează fără echivoc că cinematografului „Patria” a fost realizat după proiectul său înainte de perioada sovietică. Prezenta relatare a istoriei construcției cinematografului „Patria” nu știrbește și nu micșorează valoarea harului inedit al arhitectului V. Voițehovshi, vinovat fiind mediul social românofob, personalitățile marcante ale culturii devenind involuntar marionete în jocul statului totalitar [42].

Scuarul Europei. La 9 mai 2008, de Ziua Europei, a fost inaugurat Scuarul Europei, situat la intrarea în Grădina Publică Ștefan cel Mare și Sfânt din partea bulevardului cu același nume. În centrul scuarului este amplasat drapelul Uniunii Europene, iar pe pe ambele părți ale scuarului sunt înălțate drapelele Chișinăului, cel al Republicii Moldova și al Uniunii Europene. Pietricele albastre și galbene de jos redau cu exactitate fonul albastru și cele douăsprezece stele ale drapelului [43].

Monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Una dintre cele mai importante capodopere ale parcului Grădina Publică Ștefan cel Mare și Sfânt este monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, realizat după proiectul sculptorului basarabean Alexandru Plămădeală în 1923. În căutarea imaginii domnitorului, sculptorul a vizitat mai multe mănăstiri, până când, în una dintre ele, Humor, a găsit miniatura datată din anul 1475, o lucrare extrem de valoroasă, deoarece artistul l-a pictat pe Voievod pe viu [44].

În perioada 1942 – 1944 monumentul lui Ștefan cel Mare a fost instalat în fața Arcului de Triumf, însă apoi a fost demontat și ascuns în România. Numai după război, monumentul a fost găsit de către membrii Comisiei Aliate de Control și întors înapoi la Chișinău, însă crucea pe care o ținea Ștefan era deteriorată. O echipă de constructori militari, în pofida lipsei materialelor necesare, au reușit aproape din nimic să construiască un pedestal (ulterior, după fotografiile a fost creată o copie a structurii vechi din piatră Cosăuți) și să-i „înmâneze” domnitorul moldovean o cruce nouă. După cum s-a dovedit peste treizeci de ani, crucea a fost făcută din lemn, precum și reliefată cu bile de la abac de contabilitate. În 1972, la decizia Moscovei, monumentul a fost deplasat mai în fund în parc cu 18 m și 20 cm, iar pe 31 august 1989, pe un val de entuziasm patriotic, monumentul a revenit la locația originală. Pe monumentul lui Ștefan cel Mare era inscripția: „Curajos în pericol, ferm în dificultate, modest în fericire, el a fost o surprindere pentru regi și popoare, efectuând cu mijloace mici, lucruri mari” (N. Karamzin). Aceasta a fost scoasă în 1989 [44].

Clădirea Guvernului. Clădirea care găzduiește în prezent Guvernul Republicii Moldova a fost construită în perioada 1960-1965, după proiectul realizat al arhitectului S. Fridlin. Este situată în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău, pe locul unde înainte erau amplasate sediul fostei Mitropolii și Casa Eparhială Basarabeană (distrușe în timpul celui de-al II Război Mondial). Semyon Fridlin a proiectat și Palatul „Octombrie” (acum Palatul Național), pentru care a primit titlul de arhitect emerit al RSSM. Casa Guvernului, concepută inițial ca un edificiu administrativ, este o construcție din beton armat cu 6 etaje, fețuită cu plăci din cotileț alb, în plan având forma literei „П” din alfabetul chirilic, cu aluzie spre cuvântul „Партия/Partid”. Fațadele clădirii sunt executate în formă de piloane verticale albe, unite la nivelul etajului de sus cu un element de cornișă, în centrul căreia (deasupra

intrării principale) este situată stema Republicii Moldova. Soclul și pervazurile de la intrările în clădire sunt acoperite cu granit negru șlefuit, fiind în contrast cu pilonii deschiși la culoare, acoperiți cu blocuri din piatră albă și pun în valoare exactitatea construcției. La intrarea în clădire figurează inscripția „Guvernul Republicii Moldova”. Clădirea Guvernului Republicii Moldova n-a fost restaurată niciodată, efectuându-se doar reparații curente. La moment aici se află sediul la câteva ministere. Edificiul este de o importanță națională [45].

Promovarea traseelor turistice urbane va contribui la educarea oamenilor privind păstrarea patrimoniului cultural-arhitectural și transmiterea acestuia prin moștenire viitoarelor generații. Este important să se conștientizeze că patrimoniul cultural-arhitectural este un generator de valoare adăugată activităților economice, reprezintă un instrument al comunicării interculturale, este o posibilitate de îmbunătățire a calității vieții. Valorificarea și gestionarea viabilă a patrimoniului cultural-arhitectural reprezintă o opțiune strategică în contextul dezvoltării durabile a societății.

Referințe:

1. Piața Marii Adunări Naționale. Asociația Națională de Turism Rural, Ecologic și Cultural din Moldova. Disponibil: <http://www.moldova-tourism.md/index.php/ro/descopera-moldova/291-piata-marii-adunari-nationale>
2. Primăria mun. Chișinău. Disponibil: <http://www.moldova-tourism.md/index.php/ro/descopera-moldova/290-primaria-mun-chisinau>
3. Clădirea primăriei municipiului Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Cl%C4%83direa_prim%C4%83riei_municipiului_Chi%C8%99in%C4%83u
4. Centru de informare turistică. Disponibil: <https://moldova.travel/centru-de-informare-turistica/>
5. Sala cu Orgă, Istorie. Disponibil: <http://organhall.md/index.php?pag=page&id=1178&l=ro>
6. Istoria Sălii cu Orga. Disponibil: <https://www.prospect.md/ro/history/cladiri-istorice/istoria-salii-cu-orga.html>
7. O față nouă, europeană, a scuarului „Mihai Eminescu”. Disponibil: https://www.ipn.md/ro/o-fata-noua-europeana-a-scuarului-mihai-eminescu-7542_1078034.html

8. Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Teatrul_Na%C8%9Bional_%E2%80%9E_Mihai_Eminescu%E2%80%9D_din_Chi%C8%99in%C4%83u
9. Casa de Comerț „GEMENI” SA. Disponibil: <https://igorrosca.md/casa-de-comert-gemeni-sa/>
10. Arcul de Triumf din Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Arcul_de_Triumf_din_Chi%C8%99in%C4%83u
11. Scuarul Catedralei din Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Scuarul_Catedralei_din_Chi%C8%99in%C4%83u
12. Monument inaugurat în scuarul Catedralei „Nașterea Domnului”. Disponibil: <https://timpul.md/articol/monument-inaugurat-in-scuarul-catedralei-nasterea-domnului-98431.html>
13. Catedrala Mitropolitană din Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Catedrala_Mitropolitan%C4%83_din_Chi%C8%99in%C4%83u
14. Teatrul Național Satiricus „Ion Luca Caragiale”. Disponibil: <https://www.satiricus.md/about>
15. Teatrul Dramatic Rus de Stat „A. P. Cehov” din Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Teatrul_Dramatic_Rus_de_Stat_%E2%80%9EA.P._Cehov%E2%80%9D_din_Chi%C8%99in%C4%83u
16. Государственный Русский Драматический Театр Имени А.П. Чехова. Disponibil: <https://cehov.md/about-us/>
17. Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Filarmonica_Na%C8%9Bional%C4%83_%E2%80%9ESerghei_Lunchevici%E2%80%9D
18. Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”. Disponibil: <https://www.filarmonica.md/index.php/ro/about-us>
19. Statutul și rolul ANRE. Disponibil: <https://arhiva.anre.ro/ro/despre-anre/statutul-si-rolul-an>
20. Comunicat de presă al Primăriei municipiului Chișinău. Disponibil: <https://www.moldpres.md/news/2020/11/03/20008717>
21. Cum va arăta NOUA piață de TABLOURI din Chișinău? Disponibil: <https://www.ziarulnational.md/foto-cum-va-arata-noua-piata-de-tablouri-din-chisinau-stramutata-din-scuarul-mihai-eminescu-au-inceput-lucrarile-de-amenajare-a-acesteia/>
22. Două monumente au apărut peste noapte pe strada pietonală. Disponibil: <https://libertv.md/social/foto-surpriza-doua-monumente-au-aparut-pest-noapte-pe-strada-pietonala/>

23. Istoria BNM. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/istoria-bnm>
24. Clădirea Bibliotecii Municipale B.P. Hașdeu din Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Cl%C4%83direa_Bibliotecii_Municipale_B.P._Hasdeu_din_Chi%C8%99in%C4%83u
25. Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu”. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Teatrul_Na%C8%9Bional_de_Oper%C4%83_%C8%99i_Balet_%E2%80%9EMaria_Bie%C8%99u%E2%80%9D
26. Teatrul Național de Operă și Balet. Disponibil: <https://visit.chisinau.md/audio/teatrul-de-opera-si-balet-despre-maria-biesu-la-fel/>
27. Clădirea Președinției Republicii Moldova. Disponibil: https://visit.chisinau.md/obiective_turistice/cladirea-presedintiei-republicii-moldova-bd-stefan-cel-mare-si-sfant-154/
28. Judecătoria Chișinău și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. Disponibil: <https://dgacg.md/ro/patrimoniu/bd-%C8%99tefan-cel-mare-nr-162>
29. Chișinău, Str. Piața Marii Adunări Naționale nr. 1, Disponibil: <https://dgacg.md/ro/patrimoniu/str-pia%C8%9Ba-marii-adunari-na%C8%9Bionale-nr-1>
30. Biserica Schimbarea la Față din Chișinău. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_Schimbarea_la_Fa%C8%9B%C4%83_din_Chi%C8%99in%C4%83u
31. Catedrala „Schimbarea la Față” – Chișinău. Disponibil: <https://doxologia.ro/catedrala-schimbarea-la-fata-chisinau>
32. Biserica Schimbarea la Față a Mântuitorului. Disponibil: <http://www.monument.sit.md/biserici/stefan-cel-mare-164/>
33. Etapele constituirii serviciilor speciale ale Republicii Moldova. Disponibil: <https://sis.md/ro/content/istoric>
34. Facultatea de Istorie și Filosofie - Universitatea de Stat din Moldova. Disponibil: <https://www.facebook.com/istorie.usm/photos/a>
35. Corpul de studii nr. 1 al #UTM. Disponibil: <https://www.facebook.com/UTMoldova/photos/a>.
36. Clădirea fostei Administrații Financiare. Disponibil: <http://www.monument.sit.md/stefan-cel-mare/168/>
37. Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 131. Disponibil: <http://www.monument.sit.md/stefan-cel-mare/131/>
38. Vila urbană a lui Vladimir Herța. Disponibil: <http://www.monument.sit.md/stefan-cel-mare/115/>

39. Clădirea Parlamentului Republicii Moldova. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/C1%C4%83direa_Parlamentului_Republicii_Moldova
40. Parlamentului Republicii Moldova. Disponibil: https://visit.chisinau.md/obiective_turistice/cladirea-parlamentului-republicii-moldova-bd-stefan-cel-mare-si-sfant-105/
41. Cinematograful Patria Chișinău „EMIL LOTEANU”. Disponibil: <https://modernplaces.pro/cinema/30-patria-emil-loteanu.html>
42. NESTEROVA T. Cinematograful „Patria” din Chișinău, istoria edificării clădirii. *Conferința „Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare”*, Chișinău, Moldova, 29-31 octombrie 2019. pp. 115-116
43. Chișinău, orașul meu. Blog cu informații despre Chișinău și chișinăuieni. Disponibil: <https://chisinaucapitala.wordpress.com/2018/05/07/gradina-publica-stefan-cel-mare-si-sfant-din-chisinau-200-ani/>
44. Descoperă trecutul parcurilor din Chișinău: Grădina Publică Ștefan cel Mare. Disponibil: <https://diez.md/2014/07/30/foto-descopera-trecutul-parcurilor-din-chisinau-gradina-publica-stefan-cel-mare/>
45. Casa Guvernului din Chișinău. Disponibil: https://visit.chisinau.md/obiective_turistice/casa-guvernului-din-chisinau-piata-marii-adunari-nationale-1/
46. Chișinău: bulevarde, străzi, piețe, parcuri. Ghid enciclopedic. Primăria Mun. Chișinău Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Chișinău 2017. 383p. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/bitstream/handle>
47. Casa Herța. Disponibil: https://visit.chisinau.md/obiective_turistice/casa-herta/
48. Chișinău, un oraș superb de la înălțimea zborului de pasăre. Disponibil: https://www.publika.md/chisinau-un-oras-superb-de-la-inaltimea-zborului-de-pasare_3010611_foto_5072835.html#gallery

Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare nr. 20.80009.0807.34 „*Sporirea valorii patrimoniului cultural din Republica Moldova*”.